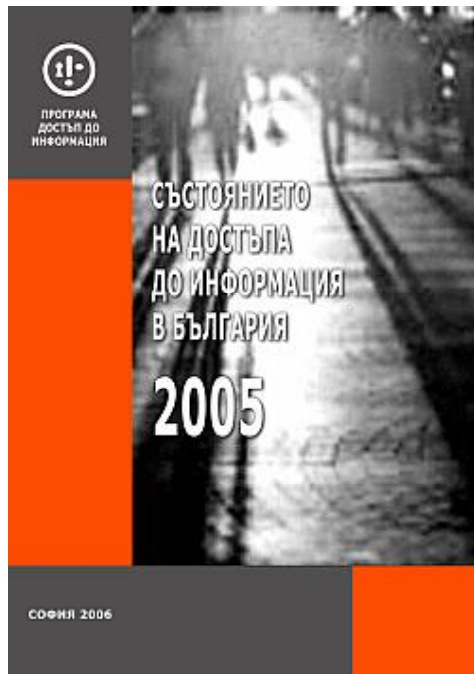

Състоянието на достъпа до информация в България 2005

На 12 май (петък), от 11.00 часа, в залата на БТА - бул. „Цариградско шосе“ 49 ПДИ ще представи годишния си доклад „Състоянието на достъпа до информация в България 2005“

информация „Състоянието на достъпа до информация в България през 2005 година“.

На основата на анализите на законодателството и практиките по достъпа до информация се формулират изводи и препоръки към законодателната и изпълнителната власт. Ето и някои от тях:

- През изминалата 2005 година промените в уредбата на правото на достъп до информация и неговите ограничения бяха откъслечни, непоследователни и много често противоречащи на основните принципи, характерни за това право. Прилагането на Закона за достъп до обществена информация, включително и съдебната практика по него, налага сериозното преосмисляне на съществуващия закон. Измененията трябва да бъдат съобразени с развитието на международните стандарти и на търсенето на информация от публичните институции в страната.
- Наблюденията на активното предоставяне на информация през 2005 година, показват основни слабости, свързани с изпълнение на задълженията за публикуване на информация, включително и на Интернет страниците на публичните институции в България.
- Необходимо е по-голяма достъпност на информация от обществен

Има ли промени в законодателството и практиките на достъпа до информация в България през 2005 година? Какво е характерно за случаите, постъпващи за правен съвет и коментар в Програма Достъп до Информация? Как се изпълняват законови задължения за публикуване на информация в Интернет страниците на гържавните институции и органите на местно самоуправление, и стратегиите и програмите за електронно правителство? Каква информация търсят хората? Какво интересно се случи във връзка с достъпа до информация през 2005 година в съдебните зали?

Отговор на всички тези въпроси с детайлни анализи ще намерите в доклада на Програма Достъп до

- ТЕМИТЕ В БРОЯ:**
- Състоянието на достъпа до информация в България 2005*
 - Измененията в Закона за публичност на имуществото на висшите държавни служители*
 - Наблюдение на практиките:**
Прозрачност за очакваното наводнение на Видин
 - Приключения със заявления:**
Спешна пратка
 - Коментар на юриста:** *Как да получим информация за предстоящи обществени поръчки*
 - От съдебната зала:** *С подкрепата на ПДИ бе осъден директорът на Националната разузнавателна служба*
 - Интервю:** *Законът трябва да се използва от обикновените хора*
 - Достъпниците по света:**
Бъдещата европейска Конвенция за достъпа до информация
- Новини**

интерес, като например гържавни и общински договори с частни фирми и информация от публичните регистри.

● Практиките по предоставяне на информация показват, че е необходима активна политика, свързана с повишаване на административния капацитет за изпълнение на закона за достъп до информация и създаване на стабилни добри практики по него. Пълният текст на доклада може да намерите на Интернет страницата на ПДИ:

http://www.aip-bg.org/rep_bg.htm

Измененията в Закона за публичност на имуществото на висшите държавни служители

Александър Кашъмов, ЦДИ

В отговор на критиките на Европейската комисия преди няколко месеца беше предложено подобрене на един важен за почтеността на управляващите закон - Законът за публичност на имуществото на лица, заемащи висши държавни длъжности (ЗПИЛЗВДД). През декември 2005 г. Министърът по европейските въпроси Меглена Кунева публично заяви, че въвеждането на пълна прозрачност за доходите и имуществото на висшите служители е една от общо 766 мерки, чието изпълнение ще гарантира приемането на България в Европейския съюз през януари 2007 г. Именно в изпълнение на това изискване вицепремиерът Ивайло Калфин внесе проект за изменение в ЗПИЛЗВДД. Въпросът е дали с това изменение се постигна целената „пълна прозрачност“?

Законът беше приет през 2000 г., почти едновременно със Закона за достъп до обществена информация. През годините на прилагането му се отчете нужда да се разшири кръгът от така

наречените „висши държавни длъжности“ и да се завишат санкциите за неподаване на декларации. Законът беше изменен в тази насока през 2004 г., като в резултат на промените броят на лицата, задължени да декларират доходите и имуществото си, се увеличи от 751 души през 2003 на 5837 души през 2005 година, видно от бюлетините на Сметната палата. Интересно е, че за 2002 г. неподалите декларации са малко над шестдесет, докато за 2005 г., при много по-голям брой задължени лица, броят им е 38 души. Следователно се увеличава тенденцията към изпълнение на закона и деклариране на доходите и имуществото, независимо от увеличаването на броя на задължените лица.

Като че ли най-голям остана проблемът с липсата на пълна публичност на декларациите. Право на достъп до данните в тях имаха само медиите чрез своите ръководства. При това понятието „медии“ бе изтълкувано ограничително от предишния председател на Сметната палата Георги Николов, който отказа да разкрие данните на апелативен прокурор по запитване от ямболски вестник. Оказа се, че явно има медиите и „по-медии“. Отказът беше обжалван пред Софийския градски съд, който изненадващо го намери за правилен, с мотивите, че в публичния регистър се съдържат лични данни, които са

защитени. Едва Върховният административен съд отмени отказа, като подчерта, че ЗПИЛЗВДД е своеобразна антикорупционна мярка, която не може да бъде премахвана със съображения за защита на личните данни.

Приблизително по същото време, през пролетта на 2004 г., работейки по цитираното разширяване на кръга на деклариращите, народните избраници разработиха „на тъмно“, между първо и второ четене, нова разпоредба - чл. 6, ал. 6 от ЗПИЛЗВДД. Според нея не може да се огласяват лични данни за деклараторите и данни, конкретизиращи имуществото и доходите им. Това може да става само с писменото им съгласие. Така се оказа, че, както обикновено, имуществата на публичните фигури са по-добре защитени от тези на обикновените граждани, защото в Закона за защита на личните данни за разкриване на такива данни се изисква съгласието да е изрично, а не чак писмено. Публикациите на данни от

Реална стъпка за пълна прозрачност на доходите и имуществото на висшите служители или отново прах в очите на Европа

декларациите в медиите, разбира се, не спряха след тази законова промяна, но се създаде възможност, при желание, някой от управ-

ляващите да се обърне към съда за защита на правата си.

Именно тези проблеми трябваше да реши новото изменение в закона от тази година. Това обаче не се случва, поне не напълно. Защото се въвежда право на всеки гражданин на достъп до декларираните данни, но не се предвижда те да се публикуват в Интернет. Дежурното обяснение за това е, че няма пари. Сметната палата обаче има Интернет страница от няколко години и публикува в нея своите бюлетини за декларираните доходи и имущество, така че не се изяснява кое точно струва пари. И ако в редица страни, включително членки на Европейския съюз, тази информация е достъпна в Интернет, при нас пак ще се подават на хартия заявления за достъп и ще им се отговаря (сякаш това струва по-малко).

Забраната за огласяване на данните от декларациите сега се предвижда да важи за периода 2000 - 2004 г., който не е обхванат от сегашния текст. Съображенията за това звучат неясно, но най-вероятната причина е, че на страница втора от подаваните в този период декларации е отразявана информация за близките

продължава на стр. 3

Прозрачност за очакваното наводнение на Видин

Анелия Славейкова, координатор на ЦДИ, гр. Видин

Институциите във Видин се надпреварваха да предоставят информация за критично високите води на река Дунав и опасността

от евентуално наводнение на крайдунавския град. Гражданска защита, Хидрометеорологичната обсерватория, Областна управа, Общината, „Напоителни системи“, „ВиК“, „Електро-разпределение“ и всички други, които по някакъв начин имат отношения към високите дунавски води и предотвратяването на опасни за населението последици от евентуално наводнение информираха по всяко време. Първи алармираха за очакваното бедствие от Гражданска защита. После от областната управа започнаха да канят медиите на извънредните заседания на областната Комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи. Всяка една заповед на областния управител инж. Кръстьо Спасов, с която се въвеждаше съответният нов етап от защитата на Видин от наводнение, бе предоставена на

медиите, за да запознаят гражданството. Добрият пример бе последван от кметството. От там също започнаха да ваят прессъобщения и покани към журналистите за заседание на общинския кризисен щаб. Директорът на фирма „Напоителни системи“, която стопанисва 37 километров участък от дунавската дига край Видин, също денонощно отговаря на журналистически питания.

От информационното було затъмнение, покрило местната гражданска защита през 1999 година, по време на войната в Сърбия, сега няма и помен. Въпреки че и в тази видинска институция работят същите хора. Очевидно е, че институцията вече е отворена да информира обществеността за очакваните бедствия. И да търси съдействието на медиите за това. На 13 април, когато дунавското ниво при Видин бе 939 см., чрез медиите от Гражданска защита разпространиха своите указания за това какви действия трябва да предприемат хората при евентуално нахлуване на Дунав в града.

Пълната прозрачност в работата на отговорите институции стана и причина да не се създаде суматоха и паника сред хората на Видин. Защото неписан закон е, че страхът от неизвестното е най-страшен.

продължава от стр. 2

на декларатора. Какво пречи в такъв случай да не се предоставя достъп само до личните данни в тази страница, а останалите данни, конкретизиращи доходите и имуществата, да бъдат публични? Не се ли зачерква целия смисъл на закона, ако гражданинът не може да съпоставя промяната в имущественото състояние на дадена фигура за последните години. В крайна сметка излиза, че информацията ще може да се чете, но мълчаливо, без да се споделя с другите, като едно време.

А в същото време другите общества, които бяха в нашето положение, вървят напред. Неправителствена организация в Словакия е създавала софтуер, с който чрез въвеждане на името на публична фигура може да се направи бърза справка за нейните доходи и имущество, участието ѝ в бордове на дружества, в това число получаващи пари от еврофондовете или включени в списъци на длъжници (или пък и двете заедно). Тези справки се правят чрез директно ползване на

Интернет, защото там търговският регистър вече е общодостъпен и в него може да се правят всякакви справки. Не е като нашия търговски регистър, в който, съгласно новия законопроект, внесен в Народното събрание, справки ще се правят само по партидата на отделното дружество. И така ще ни бъде много по-трудно и скъпо да разберем какъв е обръчът от фирми, с които се е оградил дадена личност. Но защо трябва да разбираме такива неща, след като и по-очевидно публичната информация - решенията за върнатите гори на нашия експремиер г-н Сакскобургготски, се оказа тайна миналата седмица. И така, процесът на осветляването на публичните фигури и техните имущества продължава да буксува, а законодателството продължава да не е радикално в това отношение - дали поради недоразумение или нежелание, не е ясно. По сегашната логика, образно казано, висшите служители имат право хем на възнаграждение от данъкоплатците, хем на запазване в тайна на неговия размер.

През април 2002 г. влезе в сила Законът за защита на класифицираната информация. Според неговия чл. 26 ръководителите на съответните организационни единици трябваше да обявят списък на категориите информация, представляващи служебна тайна в тяхната сфера на дейност. Редът и начинът на обявяване трябваше да бъде определен в Правилника за прилагане на Закона за защита на класифицираната информация. Този правилник беше приет с постановление на Министерския съвет в края на 2002 година. Там е казано, че ръководителят на организационната единица трябва да обяви списък със заповед, а също така че обхватът на категориите, представляващи служебна тайна, може да бъде по-тесен, но не и по-широк от този в специалните закони. И последно, но не и по значение, е записано, че списъкът е публичен.

Тъй като не беше предвидено публикуването на списъците със служебна тайна в „Държавен вестник“ или на друго място, нито пък имаше съобщение за народонаселението с глашатай на площад „Ал. Батенберг“, ние от ПДИ, през 2005 г., решихме да поискаме тези списъци, ако не от всички организационни единици, то поне от министерствата, които от наша гледна точка би трябвало да дадат пример за изпълнение на законите на другите, така наречени „организационни единици“. Освен това, в практиката вече бяха възникнали проблеми, свързани със служебната тайна - например позоваване на непубликуван списък на служебната тайна в Министерството на отбраната в решение по заявление за достъп или списък на служебната тайна в Министерството на енергетиката с гриф за служебно ползване и прочее.

Историята на спешната пратка

На 7 юни 2005 година подадохме заявления до всички министерства и държавни агенции с искане да ни бъдат предоставени списъците на категориите информация, класифицирана като служебна тайна.

На 3 май 2006 година, след почти една година, получихме писмо от Министерството на отбраната с написано на ръка върху плика

„Спешно“. Министерът на отбраната се извиняваше за закъснението и ни предоставяше заповедите (три на брой) и списъка на информацията, класифицирана като служебна тайна в Министерството на отбраната, структурите на подчинение на Министъра на отбраната и Българската армия. Информацията ни беше любезно изпратена и на електронен носител. „По-добре късно, отколкото никога“ е първият коментар, а другият, направен от мой колега, беше, че този случай е пример за работеща администрация - „забавя, но не забравя“.

И накрая

Кои бяха другите организационни единици, изпратили своите списъци със служебни тайни в отговор на нашето заявление - Министерството на енергетиката и енергийните ресурси и „Мини Перник“ ЕАД, „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД, „Електроразпределение - София област“ ЕАД, „Мини Марица-Изток“ ЕАД, град Раднево, „Електроразпределение - Г. Оряховица“ ЕАД, „Електроразпределение - Столично“ ЕАД, Агенция „Митници“ Централно митническо управление, Министерство на външните работи, Министерство на културата и туризма, Министерство на здравеопазването, Държавна агенция „Държавен резерв и военновременни запаси“, Главно управление на архивите при Министерски съвет.

Останалите не ни отговориха, макар любезно да искаме да ни уведомят, ако нямат изготвен такъв списък.

През март 2006 година направихме проверка на Интернет страниците на 411 институции на изпълнителната власт в България. Само две институции от общо 281 министерства, агенции, общини, които имат Интернет страници, бяха публикували ПУБЛИЧНИТЕ списъци на информацията, класифицирана като служебна тайна.

Както се казва - без коментар.

Макар да ми се иска да завърша с призив.

Уважаеми ръководители на организационни единици, ако обичате публикувайте тези списъци, ако сте ги изработили и приели! Така ще улесните гражданите, а и своите служители.

Как да получим информация за предстоящи обществени поръчки

Дарина Палова, ПДИ

Случай:

Светозар Николов, директор на фирма „Агрогруп“, АД, гр. Велики Преслав, търси информация за обществените поръчки за снабдяване на местните училища и детските градини с хляб и местени изделия. Директорът се обръща към секретарката на кмета, която е изрично упълномощена да предоставя достъп до информация. Тя препраща питащия към отдел „Социално подпомагане“. От отдела твърдят, че са „формален посредник“, но нямат информация за търга - такава следва да се търси в Интернет сайта на Агенцията за социално подпомагане, в ресорното министерство, в „Държавен вестник“ или във Федерацията на хлебопроизводителите.

Поради пълната липса на информация, фирмата изпуска срока за търга, тъй като не се добира до информация за него. За случката общината има два отговора - няма интерес от местни фирми за участие и „Агрогруп“ не са депозирали молба по Закона за достъп до обществена информация.

В цялата страна само 13 са фирмите, получили достъп до информация за търга. Запитването е как да се процедира в края на месец май 2006 г., когато ще има нов търг с обществена поръчка.

Коментар:

Въпросите, които възбудват неуспелите да участват в проведената обществена поръчка, са уредени от Закона за обществените поръчки (ЗОП).

Съгласно чл. 25, ал. 1 от ЗОП възложителят взема решение за откриване на процедура за възлагане на обществена поръчка, с което одобрява обявлението за обществена поръчка и документацията за участие в процедурата. Решението и обявлението се изпращат до Агенцията за обществените поръчки за вписване в Регистъра на обществените поръчки и в електронен вид.

Изготвеното от възложителя обявление за обществена поръчка трябва да съдържа определените в закона задължителни реквизити и това са:

1. наименование, адрес, телефон, факс, електронен адрес на възложителя и лице за контакт;
2. вид на процедурата - открита/закрита;
3. обект на поръчката и количество или обем, включително на обособените позиции;
4. код, съгласно номенклатурата на Класификатора на обществените поръчки;

5. място и срок за изпълнение на поръчката;
6. изисквания за икономическото и финансовото състояние на кандидата и за техническите му възможности и квалификация, когато възложителят определя такива, както и документите, с които те се доказват;
7. условия и размер на гаранцията за участие и на гаранцията за изпълнение на договора;
8. условия и начин на плащане;
9. срок на валидност на офертите;
10. критерий за оценка на офертите;
11. място и срок за получаване, цена и начин на плащане на документацията за участие в процедурата;
12. място и срок за подаване на заявленията или на офертите;
13. място и дата на отваряне на офертите;
14. дата на изпращане на обявлението.

В обявлението възложителите могат да предвидят по свой избор и допълнителни изисквания за участие в обществената поръчка, но нямат право да включват такива условия или изисквания, които по някакъв начин да дават предимство или необосновано да ограничават участието на лица в обществените поръчки.

Съгласно чл. 27 от ЗОП обявлението трябва да съдържа до 650 думи и да бъде изготвено по образец на Агенцията за обществените поръчки.

След изготвянето на обявлението за обществена поръчка, възложителят го изпраща и в електронен вид в Агенцията по обществени поръчки, след което - до 5 дни след изпращането му - се обнародва в електронната страница на "Държавен вестник".

След обнародване на обявлението в "Държавен вестник" възложителят може да публикува информация за обществената поръчка и в един местен вестник или национален ежедневник. В публикацията се посочват най-малко обектът на обществената поръчка и датата на обнародване на обявлението в електронната страница на "Държавен вестник" и не може да се включва информация, която не се съдържа в обявлението.

Следователно, ЗОП задължава възложителите предварително да обявят информация за провежданата от тях обществена поръчка. Информация за участие в предстояща обществена поръчка може да бъде открита на няколко места:

продължава на стр. 6

С подкрепата на ПДИ бе осъден директорът на Националната разузнавателна служба

Състав на Софийски градски съд (СГС) задължи директора на Националната разузнавателна служба (НРС) ген. Кирчо Киров да предостави пълен достъп до архивни материали на бившето Първо главно управление на Държавна сигурност (ПГУ на ДС).

Делото срещу НРС беше заведено от журналиста от в. „Дневник“ Христо Христов, след като в края на 2004 г. ген. Киров не отговори на негово заявление за достъп до информация. Христов бе поискал достъп до информация за дейността на специализираните служби в НРБ в периода 1971-1979 г. във връзка с извършваните от него проучвания и подготовката на документална книга по повод убийството на българския писател Георги Марков в Лондон през 1978 г. Според журналиста исканите архивни материали представляват ключови документи за „неутрализирането“ на писателя и взаимодействието по операцията между ДС и КГБ.

По делото адвокатите на разузнаването оспорваха жалбата с твърдението, че директорът на НРС не е задължен да предоставя информация по реда на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ), тъй като службите за сигурност не били изрично упоменати в същия закон, както и че поисканата информация е ограничена за достъп, поради това, че е маркирана с гриф за сигурност като държавна тайна.

ЗДОИ и предвиденият от него съдебен контрол обаче за пореден път се оказаха мощно оръжие в

ръцете на гражданското общество. Оръжие от ключово значение за това длъжностните лица да бъдат държани отговорни за своето бездействие, както и за обезпечаване на надлежното изпълнение на законовите им задължения.

„С решението си от месец март 2006 г. съдебният състав отмени мълчаливия отказ на директора на НРС и го задължи да предостави достъп до поисканата информация по случая „Георги Марков“. Магистратите приеха, че НРС като „служба за сигурност“ не е изключена от категорията държавни органи, задължени да предоставят достъп до информация по реда на ЗДОИ.

Освен това съдебният състав констатира, че директорът на НРС не е изпълнил задълженията си по Закона за защита на класифицираната информация, приет през 2002 г. - да декласифицира информацията с изтекъл срок на защита и да предостави същата на Държавния архивен фонд.

Така, образно казано, падна последният символ на тоталитарната власт - безотчетността на службите за сигурност пред обществото. Остава само да се види дали директорът на разузнаването ще се съобрази със съдебното решение или ще се възползва от възможността да обжалва същото пред Върховния административен съд. Инак, през юни 2005 г., след като излезе книгата на Христов „Убийте скитник“, посветена на случая „Георги Марков“, ген. Киров заяви пред Асошиейтед прес, че до края на годината поисканите материали ще бъдат разсекретени, но това така и не се случи.

продължава от стр. 5

1. Справки могат да се правят на Интернет страницата на Агенцията за обществени поръчки, на която се публикува информацията от Публичния регистър на обществените поръчки. Адресът на регистъра е: <http://www.aop.bg/case.ph>.

2. Информация може да бъде открита и в електронната страница на „Държавен вестник“, където също се публикуват обявленията за обществени поръчки. Електронният адрес е <http://dv.parliament.bg/>.

3. Същата информация може да бъде публикувана, както стана ясно, и в местен вестник или

национален ежедневник, но това е най-несигурният начин за информирание, т.е. препоръчваме първите два.

Непременно трябва да отбележим, че за да се получи информация за провеждането на обществена поръчка, не е необходимо да се подава заявление за достъп до информация. Това е така, тъй като задължението за информирание принадлежи на възложителя, който, следвайки разпоредбите на ЗОП, изпраща обявлението за обществена поръчка по посочения по-горе ред, а след публикуване на получената информация всеки, който желае, може да направи справка за интересуващата го обществена поръчка.

Дженън Фишър е журналист на свободна практика към в-к New York Times. В периода 17-21 април 2006 г. той се срещна със съдебни репортери и разследващи журналисти в България.

Г-н Фишър, какъв е поводът за посещението Ви в България?

Тук съм по повод изпълнението на проект от Балканската мрежа за разследващи репортажи, финансиран от Американската агенция за международно развитие. Срегнах се с млади журналисти, за да представя как американските медиуми отразяват събитията в съдебната система. Опитах се да създам представа за това как работи американската съдебна система, за да имат ориентир в работата си, особено сега, когато текат толкова много промени в българската съдебна система под натиска на Европейския съюз.

Как функционира американската съдебна система по отношение на достъпа до информация?

В САЩ, както и в България, съдебната система е обществен форум и обикновено информацията е лесно достъпна. На федерално ниво документите се публикуват на Интернет страниците на съответните институции. В отделните щати достъпът до информация се получава от секретариата на съда, като се посочи име или номер на делото. Понякога прокурорът е този, който предоставя информацията. В този смисъл съдебната система е отворена и прозрачна. Има някои ограничения, като например случаите с насилие над деца или финансовата информация в бракоразводните дела. Идентичността на свидетелите в дела срещу организираната престъпност също е конфиденциална информация. Като цяло обаче, секретността в съдебната система не се толерира. Традицията е отворена съдебна система, за да знаят хората как се раздава правосъдие и да няма възможност за злоупотреби.

Тогава на какво основание съдите прокурора на щата Ню Джърси?

Щата Ню Джърси има свой закон, регламентиращ достъпа до документи, и това е Законът за публичност на документите. За да повиши

ефективността на закона, щатът създаде Съвет за публичност на документите, който да разглежда проблематичните заявления за достъп до информация. Ако някоя обществена институция откаже да предостави достъп, заявителят може да подаде жалба до този съвет. Съветът провежда разследване относно това защо информацията не е предоставена и има ли основание за това. За съжаление, след като заработи, съветът стана по-скоро пречка за предоставянето на достъп до информация. Отнемаше им години, за да се произнесат по конкретен случай.

Търсейки причините за тази мугност, подадох заявление до Съвета през март 2004 г. Пусках информация за бюджета, кореспонденция, която си разменят в процеса на разглеждане на конкретна жалба, механизмите за вътрешен контрол. Пускаха ми 1 877 долара и 93 цента, за да ми предоставят информацията. В Ню Джърси се заплащат само разходите за копиране и много рядко за обработка на информацията. Затова попитах колко страници е информацията. Отговориха ми, че заявлението още не е разгледано и не могат да ми кажат броя на страниците информация, която ще ми предоставят. В този момент почувствах, че ме лъжат. Подадох жалба за нарушаване на правото ми на достъп до информация. И знаете ли къде? В Съвета за публичност на документите. Парадоксът в случая е, че обжалвам пред институцията, която на практика ми отказа достъп до информация. След като подадох жалбата, изчаках един месец и подадох второ заявление до Съвета. Пусках всяка информация, кореспонденция по е-мейл или каквото и да е, свързана с изчисляването на таксата от 1 877 долара, която ми бяха поискали. Исках да разбера защо сумата бе толкова голяма. В резултат на моята инициатива Съветът се обърна за правна консултация към външна фирма, а не към прокурора, който обикновено ги съветва по правните въпроси. От външната фирма

продължава на стр. 8

прецениха, че Съветът е нарушил закона. Те обжалваха това становище в съда.

Все още чакаме крайното решение на съда. Вярвам, че ще спечеля това дело. Мисля, че в резултат на моята настоятелност Съветът се почувства неудобно и започна да разглежда заявленията и жалбите по-бързо. Накарах ги да осъзнаят противоречието в това прокурорът едновременно да разглежда заявленията и в същото време да дава правна консултация дали определена информация трябва да бъде предоставена или не. Мисля, че успех да ги накарам да потърсят решение на този проблем. Въпреки това, противопоставянето на всяка форма на проверка сякаш е част от културата на управляващите.

Мислите ли, че подаването на заявления от страна на активни граждани може да промени културата на администрацията?

Разбира се. Подаването на заявления за достъп до информация принуждава политиците да дават причини за действията си, да дават обяснение защо гържат обществото в неведение по определени въпроси. Често те не могат да дават основателни причини и става ясно, че крият нещо. Чрез подаване на заявления хората научават какво вършат управляващите. Много често едно заявление може да говеде до преразглеждане на политиката на секретност в институциите.

По-секретно ли е американското правителство през последните няколко години?

Да, със сто процента сигурност. След терористичните атаки в САЩ правителството започна да злоупотребява с ограничението за национална сигурност и да крие голяма част от информацията, която дължи на обществото. Но аз съм оптимист. Нещо, което много хора не знаят, е, че един от политиците, които са се подписали под проекта на Закона за свобода на информацията през 1966 г в САЩ, е бил Доналд Ръмсфелд. Той не е участвал в изготвянето, но го е подкрепил с подписа си. Много хора описват

процеса като движението на махало, което се накланя ту към секретността, ту към прозрачността. В момента махалото все още клони към секретността, но мисля, че вече е на път да промени посоката си. Американското общество се поуспокои и започна да осъзнава колко е важно да знае какво прави правителството.

Използвали ли сте Закона за свобода на информацията в практиката си?

Да, в няколко конкретни случая. Един от тях е, за да получа достъп до досието на Франк Синатра, изготвено от ФБР. Едгар Хувър, бивш директор на ФБР, обичал да прави досиета на известни личности или за да ги гържи в напрежение, или за да се хареса на някои политически кръгове. Можете ли да си представите какво разхищение за парите на данъкоплатците са били тези разследвания, след като ФБР е създадена, за да разследва единствено нарушения на федералния закон. Тогава получихме информацията и публикувахме статия.

Каква според вас е ролята на журналистите в популяризирането на Закона за свобода на информацията?

Факт е, че понякога използваме Закона за свобода на информация в работата си. Иронията обаче е, че ние, журналистите, не сме най-добрите защитници на закона. Кратките срокове и натиска от страна на редакторите да напишем нещо, което да се вмъкне в свободното място за утрешния брой, са сред причините за това. Редакторите не ги е грижа за борбата, която водим с институциите за достъп до информация. И са прави, не ги виня. Затова мисля, че законът трябва да се използва от обикновените хора и те го правят, когато знаят, че той съществува и действа. Част от успеха в борбата за свободен достъп до информация е да се покаже на хората как действа законът и да разберат, че те сами могат да го използват винаги. Ако хората искат да знаят с какво се занимават управляващите, те имат право да знаят. В същото време, те имат и задължението да знаят това.

Интервюто взе: Диана Банчева, ПДИ

През първата седмица на месец април Комисията по човешки права към Съвета на Европа разгледа междинния доклад на експертната работна група по достъп до официални документи за изготвянето на Конвенция за достъп до официални документи. По този повод членовете на Международната мрежа на застъпниците за свобода на информацията, сред които е и Програма Достъп до Информация, изпратиха писмо до Комисията по човешки права към Съвета на Европа. Текстът на писмото публикувахме в предишния брой на бюлетина. За коментар потърсихме Хелън Дарбишър, участник в Експертната работна група по достъп до официални документи. Тя е основател и директор на организацията Access Info Europe, със седалище в Магрид, Испания, както и председател на управителния съвет на Международната мрежа на застъпниците за свобода на информацията.

Г-жо Дарбишър, откриваме Ви в Буенос Айрес. Каква е причината да посетите Аржентина?

Причината за моето идване в Аржентина е заседанието на Интерамериканския съд по правата на човека, което се проведе на 3 април. Съдът разгледа дело срещу правителството на Чили за нарушаване на правото на достъп до информация, определено от чл. 14 от Американската конвенция по човешки права. В публично заседание правителството и жалбоподателите, които не са получили достъп до поисканата информация, представиха аргументите си.

Състав от седем съдии от различни страни на Южна Америка - Мексико, Перу, Коста Рика и Венецуела задаваха въпроси на двете страни по делото. Делото е по случай на отказ от страна на правителството на Чили преди 8 години да предостави информация на неправителствена организация относно огромен проект за изсичане на гървета по реката Кондор.

Какво знаят гражданите за този случай?

В заседателната зала имаше много журналисти. Беше им разрешено да снимат само през първите 3 минути, но интересът към случая е огромен от

страна на организации, занимаващи се с човешки права, екологични организации, от страна на обществеността в региона като цяло и особено в Чили, където случаят засяга наболял проблем - изсичането на големи територии естествени гори. Преди 8 години чилийското правителство дава разрешение на компания за изсичането на тези гори, което само по себе си е екологичен проблем. В крайна сметка протестите на населението довеждат до спирането на проекта. Поисканата информация не бе предоставена, но поне действията по осъществяването бяха спрени.

Този случай е особено важен и заслужава особено внимание, защото за първи път в световната история международен съд, какъвто е Интерамериканският съд по правата на човека (подобен на Европейския съд по правата на човека), ще вземе решение, което ще определи правото на достъп до обществена информация като основно човешко право.

Да се върнем сега в Европа, за да поговорим за това, което се случва тук в момента?

Да, наистина, необходимо е да направим това, защото на практика нещата, които се случват

продължава на стр. 10

тази седмица са важни за достъпа до информация в световен план. На 4 април се състоя срещата на една от комисиите към Съвета на Европа - Комисията по човешки права. Тя ще разгледа предложението за изготвяне на Конвенция за достъп до информация. Както е за всеки международен договор, това ще бъде конвенция, която правителствата на страните-членки на Съвета на Европа (каквато е и България) ще трябва да подпишат. И тази конвенция ще ги задължава да се придържат към минимални стандарти, гарантиращи достъпа до информация. Например правителствата ще могат да поставят ограничения на достъпа до информация в много малко случаи, т.е. ще трябва да се предоставя цялата поискана информация, освен ако не е наистина належащо да се защити правото на лична неприкосновеност, да речем.

Това, което очакваме, е, че Комисията по човешки права на Съвета на Европа ще даде зелена светлина за изготвянето на тази конвенция. Всички сигнали за това са положителни. Има голямо желание вътре в Съвета на Европа за нейното изготвяне. Очаква се работата по проекта да бъде приключена в средата на 2007 г. - след малко повече от една година.

Така че двете събития от тази седмица, в две различни точки на земята - Америка - със заседанието на Интерамериканския съд по права на човека, и Европа - с проекта за развитието на нов международен договор - показват къде в световен план се намираме в признаването на правото на обикновения човек на достъп до обществена информация; на правото на хората да знаят с какво се занимават правителствата, какви решения вземат и по този начин сами да участват във вземането на тези решения, както и да ги критикуват, ако не харесват начина, по който парите им като данъкоплатци ще бъдат изразходвани. Това са наистина две важни събития.

Какви са основните принципи, на които се основава този бъдещ договор на Съвета на Европа?

Съветът на Европа вече е възприел някои

принципи, свързани с правото на достъп до информация.

Първият принцип е, че всеки има право на достъп до информация и не е необходимо да се посочва в качеството си на какъв човек иска информация и за какво ще я използва. Това е право на всеки и не трябва да се дава причина за искането на достъп.

Вторият основен принцип е, че задължението, което създава правото на достъп до информация, засяга всички обществени институции. Понятието „обществени“ в случая се използва достатъчно широко, за да обхване приватизирани електрически или телекомуникационни компании, които изпълняват обществени функции или предоставят обществени услуги като частни болници и училища, въобще институции, развиващи дейност, която директно засяга живота ни.

Същото касае и институциите, които получават финансиране от държавния бюджет, защото смисълът на правото на достъп до информация е да знаем как се изразходват парите, които сме дали за данъци. Това е още един принцип, възприет от Съвета на Европа.

Кога и в каква форма Съветът на Европа вече е възприел тези принципи?

Принципите бяха приети през 2002 г. в официален документ, познат като Препоръка 2002 (2) на Комитета на министрите на Съвета на Европа към държавите-членки относно достъпа до официални документи. Комитетът на министрите е висшият политически орган на Съвета на Европа и Препоръка 2002(2) създава реален ангажимент за придържането към тези принципи. Идеята сега е принципите от тази Препоръка да бъдат доразвити и превърнати в договор със задължителен характер за подписалите го страни, да се превърнат в нещо, с което правителствата ще са длъжни да се съобразяват.

Значи ли това, че Препоръка 2002 (2) ще се превърне в Конвенция за достъп до официални документи?

Да, това е основата на плана. Ще има може би една или две малки промени. Една от които е тази,

продължава на стр. 11

че Препоръка 2002 (2) говори за правото на достъп до официални документи, докато дискусиите, които в момента текат в работната група по изготвяне на конвенцията, е за достъп до информация, което е по-всеобхватното понятие. Това означава, че ние, гражданите, можем да задаваме въпроси на правителството. Можем да попитаме каква е политиката по даден проблем, какво се знае по определен въпрос, колко договора са сключени през последната година, каква част от бюджета е похарчена за образование?

Как ще урежда бъдещата конвенция въпроса с ограниченията на достъпа до информация?

Това е много хубав въпрос. Тук със сигурност е една от най-спорните области. Дискусиите досега са за ограничен брой на изключенията на правото на достъп до информация като националната сигурност, защита на процеса на съдебно разследване, търговската и икономическа тайна, защитата на личните данни. Когато списъкът от ограниченията бъде окончателно готов, правителствата ще са наясно, че възможностите да се отказва информация ще намалеят. Някои от съмнителните ограничения, които управляващите използват, като служебна тайна, защита на интересите на трети лица или други неясни основания за отказ на информация, несъобразени с международните стандарти, ще представляват нарушение на конвенцията. Ако конкретна обществена институция откаже информация, администрацията трябва да обясни точно защо тази информация не може да бъде предоставена. Например правителството ще откаже достъп до кода за комуникация между въоръжените сили и НАТО, защото това би застрашило националната сигурност. Това е един мотивиран отказ - има информация, която трябва да остане секретна. Но отказът на всяка информация трябва бъде мотивиран с добре дефинирани предварително ограничения.

Каква е ролята на гражданските организации в изготвянето на една толкова важна Конвенция за достъпа до информация?

Първо, има няколко международни организации, които участват в реалния процес по изготвянето

на конвенцията. Също така има непрекъснат диалог между организации от цяла Европа и работната група към Съвета на Европа, която изготвя конвенцията. В понеделник, 3 април, изпратихме писмо до Съвета на Европа. То бе подписано от 35 организации и активисти от цяла Европа - Швеция на север, Албания на юг, Ирландия на запад и Молдова и Армения на изток. Получих писмо от председателя на комисията, която трябва да разгледа предложението на работната група по достъпа до документи. Той приветства инициативата на гражданското общество за участие в този процес, изтъкна важноста на нашата подкрепа и оценка в процеса на работа и каза, че ще се радва това да продължи и в бъдеще.

Много е важно да съществува такъв диалог, защото често организации като Програма Достъп до Информация в България и подобни в други страни, които системно работят по прилагането на законите за достъп до информация от тяхното приемане, имат безценен опит и трябва да го споделят. Ние познаваме проблемите и сме потърсили отговори на въпросите, сблъскали сме се с проблемите по прилагането на такива механизми - както с проблемите на заявителите, така и с проблемите на правителството. Защото не е лесно за администрацията да променя бързо и ефективно системата си според изискванията на новите закони.

Идеята е представители на гражданското общество да споделят опита си с експертите от Съвета на Европа. Част от експертите са хора от правителството, други са представители на академичното общество, действащи юристи или дори представители на граждански организации. Трябва да обменяме опит с тях, за да сме сигурни, че бъдещата Конвенция ще функционира като такава, ще постави най-добрите стандарти и ще определи принципи и механизми, които ще гарантират максимална защита на правото на достъп до информация.

Интервюто взе: Диана Банчева, ПДИ

Новини

Диана Банчева, ПДИ

Последователност в отказа

На 5-ти април тричленен състав на Върховния административен съд разгледа касационната жалба на гражданина Пламен Симеонов, забел делото срещу отказ на вече бившия Главен прокурор. Делото е за достъп до информация, касаеща отправено от Висшия съдебен съвет предложение до Никола Филчев да се оттегли от поста си и неговата позиция по това предложение. Оказа се, че новият главен прокурор Борис Велчев също счита тази информация за лични данни, достъпът до които следва да бъде ограничен. Предстои постановяване на съдебното решение.

Банковата тайна е голяма тайна

Банкова тайна е информацията за това с какви суми Българска народна банка (БНБ) е рефинансирала държавните търговски банки през кризисната 1996 г. Това реши състав на Върховния административен съд по жалба на Кирил Караиванов. Гражданинът е поискал информацията от Българска народна банка, за да разбере как са разпределяни публичните средства по отделните банки по време на хиперинфлацията. Върховните магистрати заеха становище, че търговските банки били клиенти на БНБ и се ползват със защита на информацията. Решението подлежи на обжалване пред петчленен състав.

Протоколите от обществени обсъждания и становища не са тайна

Това реши състав на Върховния административен съд миналата седмица. Отказът на Министерството на околната среда и водите да предостави информацията бе обжалван от екологично сдружение „За земята“. Макар информацията да е свързана с оперативната подготовка на определено решение за оценка на въздействието върху околната среда, тя има самостоятелно значение и трябва да се предостави по закон, отсъди окончателно съдът.

„Петролгейт“ наесен

Софийският градски съд насрочи за есента делото на журналистката Зоя Димитрова от в-к „Монитор“ срещу Президентството. През 2004 г. журналистката поиска изготвения от спецслужбите доклад до президента Първанов за участието на близки до БСП фирми в аферата „Петролгейт“ със Сагдам Хюсеин. През януари съставът на Върховния административен съд задължи градските магистрати да прочетат оригиналния доклад, за да преценят, съгласно закона, дали в него се съдържа държавна тайна.

КЗД излезе със задължително предписание

През април Комисията за защита на личните данни издаде задължително предписание на Данъчно погрязделение Велико Търново по Закона за защита на личните данни. Предписанието е издадено в следствие на жалба на гражданина Вилиям Попов по повод даване на лични данни от данъчните служби без съгласие на съответното лице. Комисията намира, че това е нарушение на закона и призовава за неговото спазване. По данни на Програма Достъп до Информация от Министерство на финансите са взели мерки по случая.

Проект за изменение на ЗДОИ

На 12 април Програма Достъп до Информация изпрати до Народното събрание становище по проект за изменение и допълнение на Закона за достъп до обществена информация. Вносителите на законопроекта са народните представители Иван Иванов и Евгени Чачев от парламентарната група на Демократи за силна България. Депутатите предложиха ново задължение за институциите да съхраняват информацията си в така наречения „отворен формат“. Това щяло да увеличи гаранциите за достъпност на информацията.

От Програма Достъп до Информация обаче смятат, че подобна гаранция ще се постигне с въвеждане на изрично задължение за институциите да публикуват в електронна форма и на Интернет страниците си актуална информация за функциите и своята дейност. Становището четете на www.aip-bg.org/projlaw_bg.htm.

МВР разсекретява документи от архива на бившата Държавна сигурност

Това съобщи министърът на вътрешните работи Румен Петков на 1 май 2006 г. Изследователи и журналисти ще могат

продължава на стр. 13

да четат, като сами подбират разсекретените 250 хиляди документа от времето на комунизма. Архивите на МВР трябваше да бъдат разсекретени още през 2003 г. - 12 месеца след приемането на Закона за защита на класифицираната информация. Още повече, че в архива остават неразгледани повече от 99 милиона документа.

МОСВ отново отказва

Главният секретар на Министерството на околната среда и водите Тамер Бейсимов отказва на жител от село Мрамор достъп до информация, свързана с третирането на битовите отпадъци на София. Според чиновника става въпрос за кореспонденция между министерството и Столична община, която касае предстоящи действия. Консултациите по повод издаването на даден акт са защитена информация, съгласно чл. 13 от Закона за достъп до обществена информация и достъпът до нея е ограничен, се казва в писмото. Г-н Бейсимов обаче не уточнява кой е този акт, който предстои да бъде издаден.

Националната здравноосигурителна каса отново не изпълнява съдебно решение Върховният административен съд за пореден път осъди касата за незаконосъобразен отказ да предостави информация, този път на гражданина Михаил Вълев. Гражданинът е поискал копия от решенията на управителния съвет за разкриване на депозит за съхранение на свободните парични средства. Вместо да му се предоставят решенията, са дадени извадки от тях.

270 лв. за информация

Държавната агенция за младежта и спорта предостави на гражданина Вилям Попов документи на стойност 270 лв по Закона за достъп до обществена информация. Вилям Попов е поискал списък на паричните и предметни награди, раздадени от Агенцията в периода 2002 - 2005 г. В този случай Агенцията стриктно изпълнява задълженията си по закона, но от друга страна възниква въпросът доколко е справедливо данъкоплатците да плащат на администрацията да поддържа информацията, която създава.

ПДИ в Тайланд

Николай Мареков от Програма Достъп до Информация участва в първата глобална среща на организацията The Access Initiative (TAI), която се провежда миналата седмица в Банкок, Тайланд. Организацията разработва методология за оценка на достъпа до информация, общественото участие и достъпа до правосъдие по екологични

въпроси. През последните пет години подобни оценки са извършвани в близо 40 страни. През 2004 г. такава оценка бе направена и в България от Програма Достъп до Информация, екологичната организация „Природа назаем“ и други еколози. Програма Достъп до Информация и още 7 европейски организации участват в изготвянето на регионален доклад, който ще излезе през есента.

Темпътът 2006

Изпълнителният директор на Програма Достъп до Информация, Гергана Жулева, участва в Шестия годишен форум на свободата, организиран от фондация за икономически изследвания „Атлас“ и 29-та Среца на Ресурсната банка, организирана от фондация „Наследство“. На церемонията, проведена на 21-22 април 2006 г., в Колорадо Спрингс, САЩ, бяха връчени и годишните награди „Темпътът 2006“, за постижения в утвърждаването на ценностите на демокрацията и пазарната икономика. Припомняме, че през 2005 г. Програма Достъп до Информация стана носител на две награди „Темпътът“ - първа награда в категорията „Етика и ценности“ и приз за цялостно институционално развитие.

Достъп до тайно споразумение бе получен

по силата на Закона за свобода на информацията в САЩ. Организацията „Архив национална сигурност“, получи достъп до класифицирано споразумение между ЦРУ, Въздушните сили и Държавния архив. Споразумението е от 2002 г. и е за повторно засекретяване на информация, която е била преди това достъпна за обществото, като запази в тайна участието на секретните служби в програмата. От „Архив национална сигурност“ са поискали достъп до документа след сигнал от страна на историци за класификацията на някои публични документи в Държавния архив.

Повече прозрачност

обеца Финландия по време на председателството си на Европейския съюз, което започва през юли. Конкретните действия за постигане на това са подобряване достъпа до документи, осигуряване на по-добра комуникация и увеличаване прозрачността при взимането на решения в Съвета на Европейския съюз. Една от целите на Финландия е да започне дебат по поправката на Регламент по обществен достъп до документи на Европейския парламент, съвета и комисията, както и да излъчва всички публични заседания на Европейския съвет в Интернет.

продължава на стр. 14

Германия отваря архивите от Холокоста

В края на април, 60 години след края на Втората световна война, Германия е съгласна да отвори архивите от Холокоста. Информацията от 50 милиона документа ще стане достъпна. За тази цел Германия призовава за преразглеждане на международното споразумение между 11-те страни, натоварени с управлението на архивите от Холокоста. Досега достъпът до документите бе ограничаван, заради строгите закони за лична неприкосновеност в Германия. Италия остава единствената страна, която все още се противопоставя на пълната публичност на исторически ценната информация, предаде Асошиейтид прес.

20% познаване на Закона за свободен достъп до информация в Сърбия

Това показва проучване на Центъра за свободни избори и демокрация, проведено със съдействието на сръбския комисар по информацията, една година след влизането на закона в сила. Проучването е част от проект „Чрез закона до истината“, който има за цел да подобри практиките по предоставяне на информация, като запознае гражданите с правата им по закона от една страна и обучи администрацията как да изпълнява закона от друга.

Да въоръжим Големия брат

Европейският съюз се готви да харчи по 1 милиард евро годишно за проучвания в областта на технологиите за наблюдение и контрол. Това съобщава докладът „Да въоръжим Големия брат“, изготвен от Транснационалния институт и

организацията Statewatch. Докладът разглежда връзките между тайни комисии и лобито на производителите на оръжия, което води до създаването на Европейската програма за изследване на сигурността. Програмата е абсолютно непрозрачна и дава на корпорациите недостижима роля в процеса на взимане на решения в Европейския съюз. „С парите на данъкоплатците се обслужват корпоративни, а не обществени интереси. Европейският съюз трябва да регулира търговията с технологии по сигурността“, казва един от авторите на доклада.

Прозрачност в ООН?

Мрежата за развитие на ООН издаде наръчник за това как да се оценява развитието на правото на информация. Изданието акцентира върху четири елемента, които трябва да се изследват при анализа на достъпа до информация. Това са правната рамка, регламентираща режима на достъп до информация, прилагането на законодателството от правителството, употребата на законите от гражданското общество и използването на правото на информация от групи в неравностойно положение.

В същото време самата организация не изпълнява поетите ангажименти за предоставяне на достъп до информация. „Има какво да се желае от нивото на прозрачност в Мрежата за развитие на ООН“, коментира Аласгер Робъртс, преподавател в Университета на Сиракуза, САЩ, който все още чака отговор на подадено преди две години заявление.

Програма Достъп до Информация

София 1000,
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3
тел/факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Редакционен екип:

Александър Кашъмов, Гергана Жулева,
Дарина Палова, Диана Банчева, Катерина
Коцева, Кирил Терзийски, Николай Маревков,
Фани Давидова

Оформление: Николай Маревков

Този бюлетин се издава в рамките на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ с финансовата подкрепа на Програмата за социална трансформация в Централна и Източна Европа (МАТРА) на Министерството на външните работи на Холандия.

©Програма Достъп до Информация

Материалите в това издание са обект на авторско право.

При цитиране позоваването на източника е задължително.

Изразените в бюлетина мнения и възгледи не ангажират и не отразяват тези на Министерството на външните работи на Кралство Холандия